

קאמילו חוסה סלה נולד ב-1916 במחוז לה-קורוניה באזור גאליסיה שבספרד, לאב ספרדי ולאם אנגליה. כעת מתגורר בפאלמה-דה-מיוורקה. ערך אחד מכתבי-העת החשובים בספרד. חבר האקדמיה המלכותית ללשון ומרצה באוניברסיטאות בספרד ובארצות הברית. כבר בספרו הראשון: "משפחתו של פסקוואל דוארטה" (1942) בלטה תרומתו המכרעת לשינוי הכיוון שחל בפרוזה הספרדית. שלטונו של פראנקו ראה בספר זה חומר פרובוקטיבי. הופעת ספרו השני – "הכוורת" נמנעה בספרד, והספר הופיע לראשונה בארגנטינה. כתב, חוץ מרומנים רבים, ספרי מסות ומסעות. בין היתר ספר בשם "יהודים, מאורים ונוצרים".

ידידיו של דון חואן היו שניים: הכומר, ששמו היה דון ניקולאס, והרשם, ששמו היה דון אַנְסֵטוֹ. מדי ערב בערבו היו דון ניקולאס ודון ארנסטו מזדמנים תמיד לביתו של דון חואן; זה היה כבר מחכה להם למרגלות המדרגות בכוכו העגול מקטיפה כצבע ירוק-כהה וצעיפו הכחול החמים. כשהגיעו, חייך.

"הא, דון ניקולאס, תמיד כה שופע מרץ! קְרָאמְפֶה, דון ארנסטו: תמיד עירני כתרנגולת!"

וחזר וחייך, רוטן כהוא-זה מופנם, "תראו, תראו, בעוד הוא מלווה אותם דרך המסדרון האפלולי לחדר-האוכל.

בחדר-האוכל ערכו את מסיכת-הרעים; ישבו סביב השולחן; דון ניקולאס בראש השולחן; דון ארנסטו, מצד אחד; דון חואן מצד שני; והתחילו לדבר; בהתחלה לאטם, אחר-כך בחופזה גוברת, כאילו פחדו שיאזל להם הזמן. אחר-כך קרא דון חואן לסוכנת הבית, כה ישישה וקמוטה כמוהו, ששמה היה מטילֶדָה וענדה מטפחת משי שחור על ראשה; קרא לה במצילה קטנה ושנונה מאַרְדָה, שקול צילצולה היה כשל הברדלח; אולם בעת ובעונה אחת, וכאילו נתכוון לתת לזימונו נימה אינטימית ביותר, היה צועק בקול דקיק ורוטט: "מטילדה, מטילדה!"

מניה וביה היתה מופיעה מטילדה, בצעדיה המרודים-מזדריזים. לא היתה חייבת כלל לשאול מה מבקש דון חואן; היא כבר ידעה: דון חואן ביקש אותו דבר מדי ערב בערבו; הזמין מגש עם עוגיות 'מאריה'; ביקש את בקבוק הליקר של דובכנים – אותו ליקר שהיא הכינה משך כל השנים לפי מירשם ביתי ישן-נושן, שלימדה אותה אמא שלה, מזה שנים כה רבות! כאילו היתה זו מסורת דתית – ביקש שלוש כוסיות...

דון ארנסטו היה אומר:

"אבל, בן-אדם, דון חואן! למה אתה מטריח את עצמך!"

ודון ניקולאס, בתחושת אושר ושליו, הפסיקו:

"הנח לו, דון ארנסטו, הנח לו! אלוהים יגמול לו!"

דון חואן מזג את הכוסיות; נטל עוגיה... אחר-כך חייך.

יום אחד אמר לו דון ארנסטו:

"אתה אדם שפולו פוננות, דון חואן; אתה כותב את שיריך, שומר על פרחיך, שותה את הליקר שלך..."

דון חואן לא ענה לו; הסתפק בחיוך. שלף את הקלפים, מוקדם מאשר בכל הערבים, קרב קצת יותר את הכסא, וטָפְס...

"נראה בחלקך של מי יפול היום אלון-הזהב."

התחיל מחלק את הקלפים, אחד לאחד מצידם הגלוי, עד שהגיע לאלון-הזהב.

הפעם עלה בגורלו. אָפֶס אֶטֶאט, וטָפְס בדקדקנות...

זמן-מה אחר-כך, אחרי המישחק שזכה בו, קרא דון ארנסטו בקול מנצח:

"ארבעים!"

דון חואן

קאמילו חוסה סלה
מספרדית: ישעיהו אוסטרדין

1

ב חודש אפריל התחיל לזרוע את השדות הירוקים בפעמוניות כחולות, במרגניות – אי-אלה מהן גדולות מזהיבות, אחרות לבנות וקטנות – בחבצלות עדינות וסגלים ריחניים. צמחי-ה'טופו' פרחו, והקמליות, הגרנדניות, המגנוליות, רְחִבּוֹת וישנות כמו הסבתות הקרטוניות, עטו פרחים. הגשמים פסקו והרוח שעלתה מהים הטילה טעם של עליצות מוכרת על פני מרחב העמק.

דון חואן בילה שעות ארוכות ביציע, יושב ליד שולחן-הכתיבה הקטן שלו, מסדר את חרוצי-שיריו, מכניס כהוא-זה הרמוניה – מה יפה האמור דון חואן! – ביצירתו הארוכה מימים עברו.

"מוחי התייבש", נהג לומר לידידיו; "נעשה קרב כעץ-דובדבן עתיר-שנים; אולם עדיין נותרה לי הסבלנות."

ונתחייך בחיך המלאך שלו... דון חואן היה משורר; המושר על הים, בימי נעוריו; על האהבה, בשנות התבגרותו; ובשנותיו הבשלות, שר על האדמה... שיריו היו ידועים ונערצים על בני המקום, שהיו גאים בהם באותה חופזה בה שכחו אותם אחר-כך, ואפילו עד מדרד – אם עלינו לומר את כל האמת – הצליח להגיע ולזכות בנצחון זעיר לרגל הופעת ספרו "חבצלת הכדידות" בליווי מקט-פתיחה של דון אַמִּילִיֹ קַאסְטֵלָאר.

דון חואן שמר בקפדנות, דבוקים באלבום – באלבום מיספר אחד – את קטעי-החברות בהן השתתף; באלבום אחר – אלבום מיספר שניים – שמר בקפדנות דומה את הדברים שנכתבו עליו... כשהיה נשאר לבדו, אהב לבלות את הזמן כשהוא מסתכל לאטו על כל מה שהיה מיכלול יצירתו; היה מעלעל בזהירות ובחיבה באלבומים שלו, אֶטֶאט, קְצִיִיקן המתענג על העלאת נשכחות, מעביר לפני עיניו את כל הזכרונות. אחר-כך היה מחייך חיוך מר ועמוק... קייסקלינג, שהכיר אותו בימי זקנתו, התבטא פעם, שהוא אספן של חיזכים.

כשהגיעה השעה אחת-עשרה לפני הצהריים, הניח על מחברותיו ודפיו אבן קנוארצָה כעין הברדלח, שהיתה שמורה עמו מזה שנים רבות, ויצא לעשות סיבוב בגינתו. הגינה "היתה הכול מה שנוחר לי." בימי החורף היה שומר, במעדר הקטן שלו, על שכבת הזבל שכיסתה את החלקה הזרועה; משנכנס האביב היה מסתכל בעין נבונה על ניצת הגרדניה שנטע אשתקד, מתחת לאותה כוס שהתכסתה מבפנים בטיפות זעירות של טל; בבוא הקיץ היה מבהיל ומברייח, לפעמים מוטרד מאוד, את החפרפרת שהיתה מקררת את כל הגינה; לעת הסתיו, לבסוף, ניצר את הורדים הכמושים, גרף את העלים הנושרים מהמשעולים, הכין ובחר – בארשת פנים אבהית – את השתילים שעשויים להצמיח לו, כשיחזור שנית האביב, גבעולים חדשים.

דון חואן כתב, כבר בשנותיו הבשלות, חיבור קטן על גידול פרחים. כותרתו היתה: "ספר-עזר לאוהבי פרחי-גן". התהלך עמו בכיסו, מראה אותו לאלה ולאחרים; צָבֵר חוות-דעת – פשוטות, שנאמרו בכנות על ידי אי-אלה; מגובבות ושוגות, על ידי אחרים; לרוב, דעות חריפות ושנונות – וחיפש לשוא מו"ל; יום אחד חש מוטרד מאוד והחננה תנועת-ביטול...

גם זה לא עזר ביותר; מכיוון שלא היה לו כסף, היה חייב לחכות.

"אין טעם לומר נוֹאֵש", חשב כדי להתנחם; "אם הספר טוב, עוד יבואו לבקש אותו."

תקוות-שוא: הספר אכן היה טוב, אולם לא עניין אף איש, ונותר דרום בקרן-זווית של מגָרָה אחת.

"מיום ליום הולכים ופוחתים אוהבי פרחי-גן", אמר לו פעם מו"ל אחד. איזו שחצנות!

דון חואן הסיר לפני זמן מה את האבק מכתב-היד הישן שלו; נהנה במילאת העינוגים של מגלה-אמיתות כשקרא בו מחדש. הפרקים נראו לו חדשים והעדות שהקביר להעמקת היידע על צמיחת הפרחים הופיעו לעיניו כאילו נולדו זה עכשיו. כבר לא חזר לקבור את כתב-היד שלו בקרן-זווית המגרה; מעכשיו החזיק אותו מתחת לאבן הקווארצָה, על שולחן-הכתיבה. עלעל בו בזמן לזמן, הראה אותו לידידים...

ורדן ניקולאס — חייבים לקבל הכול ברוח טובה! — היה אומר, מסתכל ברוך חואן:

“בסדר! לפחות אנו יודעים עכשיו בידי מי הם נמצאים!”
דון חואן שכח וחיך והביט על דון ארנסטו; דון ארנסטו חייך גם הוא, ואמר שאין אויב שיחייב מולו.

כשעה תשע היו קמים; דון ניקולאס היה אומר, פונה לעבר דון חואן: “הממזר הזה, דון ארנסטו, שוב זכה בפיקסטה מכל אחד מאתנו. מה תאמר לכך?”

ורדן ארנסטו, מעמיק את קולו, היה אומר לרון ניקולאס:
“הנח, הנח, סניור חשמן! אל תתלונן! מיספר הקבורות שיש לך כימים אלה!” והוא היה פורץ בצחוק רם בעוד הוא מתרחק עם הכומר במורד הדרך, בכיוון הבתים.

2

יום אחד דון חואן הפסיק לחייך. כבר צילצלה השעה תשע, ומטילדה, פעם ראשונה בחייה, לא הופיעה עם מגש ארוחת הבוקר בידיה ובברכתה “בוקר טוב שיצמן לנו אלוהים, סניור דון חואן!” על שפתיה, בעוד היא דוחפת רכפות את הדלת בכתפה. דון חואן היה תמה; התכנס במטחו, חזר והביט בשעון... תקפה אותו תחושה של חוסר-מוח; רצה לדעת מה אירע; אולם, מצד שני, פחד מכך. חזר והביט על העיגול הזעיר של שעונו; תשע ועשר דקות. כך נעלה מכל ספק; משהו התרחש; קם, הטיל את החלוק על כתפיו, נעל את אנפילאות האימנה שלו כמדי בוקר בבוקרו בעורו מתרחץ, ויצא למסדרון. “מטילדה!”

איש לא ענה. קולו היה על פני כל הבית באורח מוזר; כה מוזר, עד שרון חואן לא העז לחזור ולקרוא. חש פחד; פחד שזה מכבר לא הטיל ספק כי אירע משהו בחופזה לחדרה של מטילדה; הקיש קלילות בפיקי אצבעותיו. לא כלום. אחר-כך, כשסיפר מה שאירע לדון ארנסטו ולדון ניקולאס, אמר: “כשהרמתי את בריח הדלת להיכנס, רעדתי כאילו נתקפתי פתאום בקדחת. פתחתי את הדלת ושם מצאתי אותה שכובה במיטה ומטפחתה לראשה. דמתה נרדמת; אולם המסכנה כבר הייתה מתה, מתה לכל דבר; נגעתי במצחה, שהיה קר כקרח... העיניים שלה כבר היו עצומות.”

דון ארנסטו ודון ניקולאס נשארו מהורהרים. למחרת, כשכבר הטילו עפר לקברה של גוויית מטילדה המסכנה, אמר דון ארנסטו לדון חואן:

“האין אתה חושב, שדון ניקולאס שלנו נראה נרגש כהוא זה?”
דון חואן חיפש משרתת אחרת; לא עלה בידו להשיגה מיד; בינתיים השתכן בפונדק לילה פְּרֵלֵה' בתחילה הארוחות של הפונדק לילה פרלה נדמו לו גרועות; אחר-כך, כשהתרגל, הופיעה טובת-הבית שלבסוף השיג אותה, וחזר מחדש לביתו; אולם, נוסף לכל הצרות, מה שנראה לו חסר-טעם ביותר היו המאכלים שהכינה לו ראמונה, המשרתת החדשה. דון חואן נלאה להבין אותה עיקשות של ראמונה לגדוש את המזון בתבלינים ובשום. והרי כל הרבה, חשב, להכין חביתה צרפתית ולבשל חתיכת בקלה לבנה עם שניים או שלושה תפוחי-אדמה! אחרי זמן-מה הצליח דון חואן לשכנע את ראמונה שתטיל פחות חריף לאוכל.

“מה שאיני מצליח,” אמר לדון ארנסטו, “הוא לחזור לחביתה ולבקלה. לפני מיספר ימים הערתי לה על כך; אולם הדבר נראה לה מופרך מעיקרו; אמרה לי, שכדי להכין ארוחה מבושלת אין צורך בטבחיית. אני שתקתי. כי תאמר לי בבקשה, מה עונים במקרים כאלה?”

דון חואן מצא את הגינה מאוד מוזנחת. נדמה היה שזה לא יתכן. אולם כדאי היה לראות כיצד ניתן להשחית גן בחמישה-עשר יום בלבד; הילדים הפילו חלק ממשוכת-התיל כדי שיהיה להם קל יותר להיכנס ולצאת מתחת לעצי המישמש והאפרסק; התרנגולות עברו דרך הפירצה של הזאטוטים, והשמירו הכול...

על דון חואן ירדה תוגה עמוקה. בגיל שלו, ובשמירה הקפדנית שלו על כל אלה, חורבן שכזה! כשפנה ליציע לבדוק את האלבומים שלו ואת גבכות הדפים, היה רועד כוח-כולו; אולם מצא את הכול במקומו. מסודר כשם שעזב אותו. לפחות זה נמנע ממנו!

3

יום אחד נשאר דון חואן במיטה. חש כאבי-ראש. אחרי חמישה ימים, כשהובילוהו לקבורה, עלה על רעתו של דון ארנסטו להרהר, כשהוא מסתכל ברון ניקולאס מתפלל את תפילת-ההשכבה, שהחיים הם כחלום עָנָף, וכדי להנציחם, לקח את החיבור הקטן על גידול פרחים של דון חואן ונסע עמו ללה קורונגה. חלפו שלושה ימים עד שחזר. כששב שאלו דון ניקולאס:

“כיצד זה, כה מהר? כבר סידרת שם את כל ענייניך?”
ורדן ארנסטו ענה לו:

“היה זה דבר אחד ויחידי שהוביל אותי שמה, דון ניקולאס; הדבר היחידי בעלי-חשיבות שנתקלתי בו בימי חיי.”

אחרי חודש בערך הגיע לעיירה העותק הראשון של ספרו של דון חואן. וזו הייתה לשון העטיפה:

ספר-עזר לאוהבי פרחי-גן
חופר לקורת-רוחו על ידי
דון חואן אלנוארז פֵּיֶרְנָאס
מחבר ספר השירים “הכצלת הכידריות”
הוצא לאור על ידי
דון אָרְנֵסְטוֹ סוֹלֵיס הָרְרֵז
רשם זכויות ואוהב פרחים
דפוס ס. סָאנֵז
לה קורונגה
1903

הערת המחבר: על טופס הסיפור, שאני שומר אתי מההדפסה הראשונה (בחוברת “מדינה”, מדריד, ה-3 במאי 1942), מצאתי עכשיו הערה בכתב-ידו כלהלן: “שאלוהים יסלח לה לפילאר סמפרון [עורכת “מדינה”] ששילמה לי מאָה פֵּיֶסְטוֹט, פחות 9% רווחים, בעד סיפור של חמשה-עשר דפים! ■

3 שירים

תרגם: עוזי שביט

גינתר קונרט

העננים לבנים

העננים לבנים. לָכֵן
החלב כפד. לָכֵן כְּמוֹ
החלצות תפוחות-הרוח על החבל. לָכֵן
כְּמוֹ תְּחַבְּשוֹת לְפָנַי הַקָּרֵב.

מדוזה

בתחילה לא הפנתי אותה
לא כְּשֶׁבָּאָה
לא כְּשֶׁעֲצָרָה מְלֶכֶת
למרות פֶּאֶר תְּלַתְלִיהָ
המסתלסלים מעצמם
למרות תְּיוֹקָה הַנְּלָבָב

אָף מֵאֵז

אָנִי נִרְאָה בְּעֵינַי מְבַקְרִים רַבִּים
מֵאֶפֶן.

קרל סנדברג

עשב

עָרֵם לַגְּבֵה הַגְּיוֹזִת בְּאוֹסְטְרַלְיָה וְנִטְרָלוֹ.
טָמְנָן בַּחֹל וְהֵנִיחֵנִי לְעֵבֶד —
אָנִי הָעֵשֶׂב; אֲכַסֶּה הַכֹּל.
עָרְמָן לַגְּבֵה גַם בְּגִיטְסְבוֹרְג,
עָרְמָן לַגְּבֵה גַם בְּאִיפֶר וִוְרֵדֵן.
טָמְנָן בַּחֹל וְהֵנִיחֵנִי לְעֵבֶד.
שְׁתַּחֲוִים אוֹ עֲשׂוֹר, וְהַנּוֹסְעִים אֶת הַמְּדְרִיף יִשְׁאַלוּ:
מָקוֹם זֶה מֵהוּ?
הֵיכָן אֲנִתְנוּ?

אָנִי הָעֵשֶׂב.
הֵנִיחֵנִי לְעֵבֶד.